

Suomen
Maailmanperintö-
kohteet
perusopetuksessa

Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran julkaisu 3
www.kulttuuriperintokasvatus.fi

© 2012 Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry

Toimittaja Lari Peltonen

Etukannen kuvat: Keltinmäen koululaisten tekemiä piirroksia Petäväjäveden vanhasta kirkosta (*Marjo Autio-Hiltunen*).

Takakannen kuva: Petäväjäveden vanhan kirkon saarnastuolissa olevia enkeleitä (*Marjo Autio-Hiltunen*).

Taitto kinos media

ISBN 978-952-67750-0-5 (nid.)

ISSN 2242-8623 (nid.)

ISBN 978-952-67750-1-2 (pdf)

ISSN 2242-8631 (pdf)

Erweko, Helsinki 2012

SUOMEN MAAILMANPERINTÖKOHTEET PERUSOPETUKSESSA

SISÄLLYS

ALKUSANAT	4
MAAILMANPERINTÖKASVATUS	5
Mitä maailmanperintökasvatus on?	5
Maailmanperintökasvatuksen tavoitteet	7
Maailmanperintökohteet	8
Unesco ja maailmanperintökohteet	8
Maailmanperintökohteiden valinta	8
Kohteiden valintakriteerit ja niiden yhteydet opetukseen	9
Maailmanperintösopimuksen mukainen tiedotusvastuu	10
MAAILMANPERINTÖKASVATUKSEN NYKYPÄIVÄÄ	12
Opetussuunnitelmallinen näkökulma	12
Yhteistyö maailmanperintökohteiden kanssa	13
Vanha Rauma ja Sammallahdenmäki	13
Suomenlinna	16
Merenkurkun saaristo	19
Petäjaveden kirkko	20
Struven ketju	21
Verlan puuhiomo ja pahvitehdas	22
MAAILMANPERINTÖKASVATUS KOULUN ARJESSA	24
Maailmanperintökohteet oppimisympäristöinä	24
Etukäteisvalmistelu	24
Kohdevierailu – mitä tehdä paikan päällä?	25
Tutustumiskäynnin koonti	25
Maailmanperintökasvatusta omalla koululla	27
LOPUKSI	28

ALKUSANAT

Keskeisten luonnon- ja kulttuuriperintökohteiden suojeleminen on sekä kansallisen että kansainvälisen yhteistyön tulos. Maailmanperinnön säilyttäminen tuleville sukupolville voidaan turvata kasvatus- ja opetustyön avulla. Unescon maailmanperintösopimukseen sitoutuneita valtioita edellytetäänkin edistämään maailmanperinnön arvostusta ja ymmärtämistä tiedottamalla ja sisällyttämällä sitä kouluopetukseen.

Ihmiskunnan yhteistä perintöä välitetään oppijoille muun muassa maailmanperintökasvatuksen avulla. Se on väline, jonka avulla he kartuttavat monilla elämän eri alueilla tarvittavia tietoja ja taitoja. Samalla lapset ja nuoret oppivat näkemään maailmanperinnön arvon, mikä kannustaa vaalimaan ihmiskunnan yhteistä aarteistoa. Näin oppijat saavat lisäksi kokemuksen omasta roolistaan maailmassa sekä työkaluja vaikuttaa ympäristöönsä.

Luonnon- ja kulttuuriperintömme ei säily ilman sitoutumista. Jäljellä olevan perintömme säilyminen on sekä nykyisten että tulevien sukupolvien käsissä. Tähän haasteeseen vastaamiseksi tarvitsemme maailmanperintökasvatusta.

Tämän julkaisun avulla pyrimme tukemaan ja edistämään koulujen ja maailmanperintökohteiden yhteistyötä. Haluamme motivoida opetus- ja sivistystoimen ammattilaisia sisällyttämään maailmanperinnön monipuolisen rikkauden osaksi koulujen arkea. Maailmanperintökohteet sopivat mitä parhaimmin opintokäyntien järjestämiseen: oppijat voivat kokea omakohtaisesti kulttuurihistorian ja luonnon tarjoamia elämyksiä. Kohteista voi ammentaa moninaisia, oppiainerajat ylittäviä kokonaisuuksia, jotka tukevat oppijan kasvua ja hänen identiteettinsä muodostumista.

Julkaisu on tuotettu osana Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran Silta maailmanperintöön -hanketta. Hanke on mahdollistanut pohtivan yhteistyön Suomen maailmanperintökohteiden sekä suomalaisten ja virolaisten opetusalan ammattilaisten kesken. Hankkeessa päätettiin kerätä yhteen esimerkkejä viime vuosikymmenen aikana toteutetuista maailmanperintökasvatustavoista ja niiden sisällyttämisestä koulujen arkityöhön.

Julkaisun valmistumiseen on vaikuttanut vahvasti vuosina 1998–2008 toteutettu Suomen Tammi -hanke. Kulttuuriperintökasvatuksen verkostoja vahvistanut ja tukenut hanke toi yhteen kulttuuriperinnön ammattilaiset ja tutkijat opettajien kanssa. Näin opettajat ja koulut saivat sisältöjä, malleja ja ideoita oman opetustyönsä tueksi. Kulttuuriperintökasvatusta antoi muodon oppiaineiden välisen integraation toteuttamiselle käytännössä ja ideoita ilmiökeskeiseen opettamiseen. Toivomme tämän julkaisun muodostuvan samanlaiseksi inspiraation lähteeksi opetus- ja sivistystoimelle.

Maaliskuussa 2012
Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura ry
Kirsti Merta
Kauko Kyyräinen
Marjo Autio-Hiltunen

MAAILMANPERINTÖKASVATUS

Mitä maailmanperintökasvatus on?

Viime vuosikymmenten aikana kansainvälinen yhteisö on havahtunut siihen, että monet maailman arvokkaista luonto- ja kulttuurikohteista ovat vaarassa tuhoutua kaupungistumisen, ympäristön pilaantumisen, luonnonkatastrofien sekä sotien, konfliktien ja muiden uhkien takia. Tämän johdosta valtioiden vastuu luonnon- ja kulttuuriperinnön säilyttämisestä on kirjattu sitovaksi velvoitteeksi YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) niin sanottuun maailmanperintösopimukseen.¹ Sitoumus löytyy myös Suomen perustuslaista, jonka mukaan jokaiselle kuuluu vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä sekä kulttuuriperinnöstä.² Kansainväliset sopimukset ja kotimainen lainsäädäntö määrittävät suojelun tason sekä kriteerit maail-

Maailmanperintökasvatus pyrkii kannustamaan tulevaisuuden päättäjiä osallistumaan maailmanperintöemme suojelemiseen sekä mahdollistamaan sen, että heillä olisi tarvittavat tiedot ja taidot torjua maailmanperintöömme kohdistuvia uhkia.

Maailmanperintö on ihmiskunnan yhteistä, ainutlaatuista luonnon- ja kulttuuriperintöä, jonka säilyttäminen on arvokasta erityisten historiallisten, esteettisten tai tieteellisten seikkojen takia. Maailmanperintökohteisiin liittyvien arvojen, tietojen ja taitojen opettamista kutsutaan maailmanperintökasvatukseksi. Sen perimmäisenä tarkoituksena on lisätä ymmärrystä maailmanperinnön ainutkertaisuudesta, jotta myös tulevat sukupolvet voisivat nauttia siitä.

Tämän julkaisun tavoitteena on lisätä opettajien ja muiden aiheesta kiinnostuneiden tietoa maailmanperintökohteiksi valituista paikoista sekä ohjata heitä välittämään maailmanperintötietoutta kasvatuksellisesta ja opetuksellisesta näkökulmasta osana omaa kulttuuriperintöämme ja identiteettiämme.

manperintökohteeksi valituksi tulemiselle.

Oikeudellisen viitekehyksen lisäksi tarvitaan tietoa ja ymmärrystä siitä, minkä takia maailmanperintökohteiden säilyttäminen on tarpeellista. Maailmanperintökasvatuksen tarkoitus on vastata tähän haasteeseen ja sytyttää innostus maailmanperintöemme säästämiseksi tuleville sukupolville. Syy kohteen suojelulle voi löytyä sen poikkeuksellisista esteettisistä arvoista, merkittävästä asemasta historiassa tai tieteen kannalta tärkeästä sisällöstä. Lisäksi maailmanperintökasvatuksessa voidaan soveltaa erilaisia opetusmenetelmiä, jotka tiedon kerryttämisen lisäksi kasvattavat oppijan taitoja sekä itseymmärrystä aktiivisena toimijana osana maailmanhistoriallista jatkumoa.

1. Yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta: hyväksytty Unescon yleiskokouksen 17. istunnossa Pariisissa 16.11.1972.
2. Suomen perustuslaki (1999/731) 17 §.

Unescon maailmanperintökohteiden luetteloon valitut kohteet edustavat kukin jotain ainutlaatuista ja säilyttämisen arvoista. Maailmanperintökasvatuksen päämääränä on saada oppijat arvostamaan kohteiden ainutkertaisuutta sekä niiden välittämää tietoa ja traditiota.

Maailmanperintökasvatus korostaa kestävän kehityksen ajatusmallia ja parhaimmillaan synnyttää elinikäisen luonnon- ja kulttuuriperintökohteiden suojelemiseen myönteisesti suhtautuvan kansalaisaktiivisuuden.

MAAILMANPERINTÖKASVATUSTA MÄÄRITTÄVÄT OSA-ALUEET

Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö

Kansainväliset sopimukset maailmanperintökohteista sekä aineettoman kulttuuriperinnön ja kulttuuristen ilmiöiden monimuotoisuuden suojelemisesta luovat pohjan kansojen välisille toimintaperiaatteille. Näitä sopimuksia täydentävät kansainväliset ihmisoikeus- ja ympäristösopimukset, jotka turvaavat muun muassa kulttuurisia, sivistyksellisiä sekä ympäristöllisiä oikeuksia. Kotimainen lainsäädäntö tarkoittaa kansainvälistä oikeutta ja ohjaa kansallisten viranomaisten, kuten Museoviraston, toimintaa.

Sisältö

Esteettisten elämysten lisäksi maailmanperintökohteisiin tutustuminen antaa kokemuksellista ulottuvuutta historian, lähiympäristön sekä kulttuurin tuntemiseen. Kohteiden välittämä tieto ja niiden edustamat arvot voidaan sisällyttää perusopetuksen eri oppiaineisiin ja aihekokonaisuuksiin. Näin luodaan pohjaa ilmiökeskeiselle oppimiselle.

Menetelmät

Perinteisten opetusmenetelmien rinnalla maailmanperintökasvatukseen sopivat erityisen hyvin koulun ulkopuolisia oppimisympäristöjä hyödyntävät osallistuvat menetelmät, kuten tutkiva oppiminen ja tekemällä oppiminen. Uudet oppimisympäristöt, opintoretket ja leirikoulujaksot tarjoavat lukuisia mahdollisuuksia vaihtelevien opetusmenetelmien soveltamiseen.

Elinikäinen kansalaisaktiivisuus

Maailmanperintökasvatuksen opetustilanteet ovat parhaimmillaan interaktiivisia, pohdiskelevia ja keskustelevia. Tämä tukee luonnon monimuotoisuutta ja kulttuuriperintöä kunnioittavan ajattelutavan syntymistä ja kehittymistä.

Maailmanperintökasvatuksen tavoitteet

Maailmanperintökohteita voidaan tarkastella ilmiökoh-
taisesti monista näkökulmista eri oppiaineiden kautta.
Esimerkiksi maanpinnan kohoaminen Merenkurkun
saaristossa on luonnonilmiö, joka vaikuttaa eliöstön
ohella myös ihmisen elämään, asumiseen ja elinkeinoi-
hin muokaten pikkuhiljaa alueen kulttuuriperintöä. Yh-
teistä eri näkökulmille ovat tavoitteet, joiden mukaan
oppija sisäistää ihmiskunnan kollektiivisen maailman-
perinnön säilyttämisen tärkeyden, kartuttaa tietoaan eri
kohteista sekä saa taidolliset valmiudet etsiä lisää infor-
maatiota itsenäisesti. Laaja-alainen tieto- ja taitopohja tu-
kee oppijaa tämän myöhemmissä elämänvaiheissa sekä
ohjaa tulevaisuuden päättäjiä – tämän päivän oppilaita
– tekemään luonnon ja kulttuuriperinnön kannalta kes-
täviä ratkaisuja.

Aukeaman kuvat:
"Brankkorin matkassa" seikkailu-
retki Vanhassa Raumassa. HLS

MAAILMANPERINTÖKASVATUKSEN TIEDOLLISET, TAIDOLLISET JA ARVOIHIN LIITTYVÄT TAVOITTEET

Tiedolliset tavoitteet

- › Tavoitteena on jakaa oppijoille tietoa maailman luonnon- ja kulttuuriperintökoh-
teista pysyvyyden ilmentymänä nopeasti
muuttuvassa maailmassa.
- › Oppijat tunnistavat luonnon- ja kulttuuri-
perinnön käsitteet ja tuntevat keskeiset
tiedonhankinnan väylät ja tietolähteet.
- › Oppijat tuntevat ihmiskunnan historian
pääpiirteitä ja osaavat yhdistää luonnon ja
kulttuurin vuorovaikutuksen ja riippuvuusuh-
teiden yhteyden ihmiskunnan kehityshistoriassa.
Oppijat kehittävät kykyä ymmärtää syy- ja seu-
raussuhteita.

Taidolliset tavoitteet

- › Tavoitteena on harjaannuttaa oppijan omaa
kykyä menneisyyden tapahtumien ja niiden vai-
kutusten tutkimiseen ja kartoittamiseen. Oppija
pystyy itsenäisesti käyttämään tiedonlähteitä ja
keräämään tietoa museoita ja muita dokumen-
tointikanavia hyödyntäen.
- › Oppija kykenee avoimeen keskusteluun ja eri-
laisten näkökulmien huomioon ottamiseen oman
mielipiteensä muodostamisessa.
- › Oppijoilla on intoa ja taitoja tehdä työtä
ympäristön suojeltavien kohteiden ja ilmiöiden
hyväksi.

Arvoihin liittyvät tavoitteet

- › Tavoitteena on kannustaa oppijoita
arvostamaan omaa kulttuuriaan ja
kotimaansa historiaa ja luontoa.
- › Oppija omaksuu kunnioittavan asenteen
erilaisia kansoja ja kulttuureja kohtaan.
- › Oppija sisäistää yhteisvastuullisen asenteen
sekä ymmärtää oman vastuunsa maailman luon-
non- ja kulttuuriperinnön vaalimisessa.

- › Vuonna 1945 perustettu Unesco on YK:n alainen itsenäinen erityisjärjestö, jolla on 195 jäsenmaata.
- › Järjestön tehtävänä on myötävaikuttaa rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseen edistämällä kansojen välistä yhteistyötä kasvatuksen, tieteen ja kulttuurin avulla.
- › Unescon korkein päättävä elin on joka toinen vuosi kokoontuva yleiskokous, joka vastaa politiikan peruslinjauksista ja hyväksyy ohjelman ja budjetin. Päätösten toteuttamisesta vastaa 58 jäsenmaasta koostuva, kaksi kertaa vuodessa kokoontuva hallintoneuvosto.
- › Kansainvälistä yhteistyötä toteuttavat kansalliset Unesco-toimikunnat. Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa toimii Suomen Unesco-toimikunta, jonka tehtävänä on avustaa valtioneuvostoa Unescon toimintaan liittyvien kysymysten valmistelussa ja hoidossa.

Maaailmanperintökohteet

Unesco ja maailmanperintökohteet
Itsenäisenä valtiona ja kansainvälisen yhteisön jäsenenä Suomi on sitoutunut yhteisten maailmanlaajuisten asioiden hoitoon. Suomi liittyi Unescon jäseneksi 1956 – vuosi Yhdistyneisiin Kansakuntiin liittymisen jälkeen. Maailmanperinnön vaaliminen on kansallinen ja kansainvälinen yhteishanke, jota Unesco koordinoi.

Maailmanperintökohteiden valinta
Kohteiden valinta on monivaiheinen prosessi, jossa sopimusvaltio sitoutuu ensin vaalimaan yhteistä maailmanperintöä suojelusopimuksen mukaisesti.

1. Valtio laatii listan omista mahdollisista kohteistaan.
2. Valtio valitsee listalta kohteet, joita se ehdottaa maailmanperintöluetteloon.
3. Ehdotuskaavake lähetetään Unescon Maailmanperintökeskukseen.
4. Tarkistuksen jälkeen hakemus lähetetään asiantuntijajärjestöön (IUCN, *The International Union for Conservation of Nature* tai ICOMOS, *The International Council on Monuments and Sites*).
5. Asiantuntijat arvioivat kohteen paikan päällä.
6. IUCN tai ICOMOS vertaavat kohdetta maailmanperintösopimuksen kriteereihin.
7. Arvioinnin pohjalta tuotetaan arviointiraportti.
8. Maailmanperintötoimiston seitsemän jäsentä tekevät suositukset Maailmanperintökomitealle.
9. Päätös tehdään Maailmanperintökomiteassa.

Kohteiden valintakriteerit ja niiden yhteydet opetukseen

Kriteerit maailmanperintökohteeksi valituksi tulemiselle ovat kansainvälisten neuvottelujen tulos, ja niiden tarkoituksena on taata kaikkein ainutlaatuisimpien kohteiden valikoituminen Unescon ylläpitämään luetteloon. Kohteiden valintaperiaatetta pidetään tiukkana, jotta maailmanperintökohteiden luettelosta ei tulisi liian pitkää, kaikenkattavaa listaa mielenkiintoisista nähtävyyksistä. Kaikissa maissa on kohteita, jotka ovat kansakunnalle tärkeitä, ja maailmanperintösopimus rohkaiseekin sopimusvaltioitaan vaalimaan ainutlaatuista perintöään riippumatta siitä, onko se liitetty maailmanperintöluetteloon vai ei. Vuoden 2012 alkupuolella Unescon luettelossa oli yhteensä 936 kohdetta, joista 725 oli kulttuuriperintökohteita, 183 luonnonperintökohteita sekä 28 yhdistettyjä luonnon- ja kulttuuriperintökohteita. Suomessa kulttuuriperintökohteita on 6 ja luonnonperintökohteita 1.

Struven ketjuun kuuluva Oravivuori on korkea ja jyrkkä. Nykyään sinne on rakennettu portaat. Oravivuorelta avautuvat upeat maisemat sekä näköyhteys kolmiomittaustornille yli Päijänteen. MAH

Mikä tekee kohteesta riittävän ainutkertaisen ja toisaalta ilmiönä niin edustavan, että se kuuluu maailmanperintöluetteloon? Kriteerien pohtiminen ja soveltaminen lähiympäristön luonto- ja kulttuurikohteisiin tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman oppijalle tuttujen paikkojen tarkastelulle. Täyttäisikö lähiseudun luonnonmuodostelma tai historiallinen rakennus jonkin seuraavista kriteereistä?

Kulttuurikohteen kuusi valintakriteeriä

1. Kohteen on oltava ihmisen luovaa älykyyttä osoittava mestariteos.
2. Kohteen on kuvattava aikojen saatossa tapahtunutta arvojen muuttumista, esimerkiksi arkkitehtuurin tai teknologian kehitystä.
3. Kohteen on oltava poikkeuksellinen näyte jostakin kulttuuritraditiosta.
4. Kohteen on oltava huomattava esimerkki historiallisesti merkittävästä aikakaudesta.
5. Kohteen tulee olla ainutlaatuinen esimerkki perinteisestä asumusmuodosta tai maankäyttöä tietyssä kulttuurissa tai kulttuureissa.
6. Kohteen on oltava suoraan yhteydessä elävään traditioon. Tämä viimeinen kriteeri yhteydestä elävään traditioon ei riitä yksinään valinnan perusteluksi, vaan sitä käytetään yhdessä muiden kriteerien kanssa.

Luontokohteen neljä valintakriteeriä

1. Kohteen on oltava erinomainen esimerkki maapallon historiasta.
2. Kohteen tulee edustaa merkittävää käynnissä olevaa ekologista tai biologista prosessia.
3. Kohteen on oltava erityinen luonnonilmiö tai esteettisesti poikkeuksellisen arvokas.
4. Kohteen on oltava tärkeä biologisen monimuotoisuuden turvaamisen kannalta, kuten tärkeiden uhanalaisten lajien asuinympäristö.

Yhdistettyihin luonnon- ja kulttuuriperintökohteisiin sovelletaan molempien listojen kriteerejä. Tärkeätä kaikissa maailmanperintökohteissa on kohteen aitous sekä sen suojeleminen ja johtaminen.

Maailmanperintösopimuksen mukainen tiedotusvastuu

Kaikki Unescon yleissopimukset, joista vuonna 1972 solmittu maailmanperintösopimus on merkittävin, sisältävät tiedotusvastuun. Sopimuksen mukaan allekirjoittajamaiden on viiden vuoden välein raportoitava sopimuksen soveltamisesta sekä muun muassa selvitettävä, millaista koulutusta peruskoululaisille, lukiolaisille ja korkeakoululaisille tarjotaan maailmanperinnöstä ja sen säilyttämisestä. Koulutuksen tehtävänä ei ole vain paikallishistorian ja kotiseututiedon osaamisen lisääminen vaan myös yleiskuvan luominen siitä, miten maailmanperintökohde suhtautuu ajassa ja paikassa muihin kohteisiin. Onko samalta aikakaudelta muita kohteita, ja millaisia kytköksiä niillä on toisiinsa?

Tiedotusvastuun ja koulutushankkeiden ei tule olla tempaus- tai kokeiluluonteisia, vaan ne on tarkoitus integroida osaksi opetussuunnitelmaa ja muita ohjaavia asiakirjoja. Koululla on siis tärkeä rooli sekä kotimaisten että maailman muiden maailmanperintökohteiden tuntemisen ja ymmärtämisen välittämisessä. Maailmanperintökasvatus kannustaa lapsia ja nuoria tutustumaan juuriinsa, jotta he ymmärtäisivät oman historiansa sekä maailmanperinnön arvon ja sen tarjoamat mahdollisuudet ja sitä uhkaavat vaarat. Nuorille on tärkeitä tarjota mahdollisuuksia miettiä ja keskustella perinnön merkityksestä sekä siitä, miten yhteistä maailmanperintöä hoidetaan ja säilytetään myös tuleville sukupolville.

ESIMERKKI 1. EHDOTUS OPETUSMALLIKSI – MERENKURKUN SAARISTON VALINTAKRITEERIT

Koska maailmanperintökohteiden luettelo on muuttuva, joutuvat opettajat päivittämään tietojaan. Vuonna 2012 Suomen maailmanperintökohteiden listalla uusin kohde oli Merenkurkun saaristo, joka muodostaa yhteisen luonnonperinnön Ruotsin Korkean Rannikon (*Höga Kusten*) kanssa. Kohde liitettiin Unescon maailmanperintöluetteloon heinäkuussa 2006. Oppitunnilla Merenkurkun saaristoon voidaan tutustua esimerkiksi alla olevan ehdotuksen mukaisesti:

1. Opettaja mainitsee kohteen nimen sekä vuoden, jolloin kohde on otettu Unescon luetteloon. Tämän jälkeen oppilaat ryhtyvät itsenäiseen tiedonhakuun esimerkiksi parityönä.
2. Opettaja tai oppilaat esittelevät tiedonhaun tulokset.
3. Opetuskeskustelun aikana pohditaan, millä kriteereillä kohde on mahdollista valita maailmanperintökohteeksi. Millaisia seikkoja oppilaat nostavat esiin? He saattavat aprikoida, onko kohde ainoa lajiaan maailmassa tai täysin korvaamaton. He saattavat myös ihmetellä, minkä takia luettelossa on esimerkiksi muitakin kirkkoja samalta aikakaudelta.
4. Opettaja esittelee Unescon perustelut, jotka on saatavissa Merenkurkun saariston omilla kotisivuilla. Vastaavatko oppilaiden perustelut Unescon perusteluja? Vertailussa on kyse erityisesti sanojen merkitysten selventämisestä: mitä tarkoittavat esimerkiksi ”ainutlaatuinen”, ”arvokas” tai ”alkuperäinen”? Opetuskeskustelun tarkoituksena on löytää arvomääritelmiä ja termistöä koskeva yhteinen käsitteistö.

Unescon perustelut:

”Alue on ainutkertainen esimerkki maapallon historian eri kehitysvaiheista, elämän alkuperästä, käynnissä olevista geologisista prosesseista topografian tai merkittävien geomorfologisten tai luonnonmaantieteellisten muodostumien kehityksessä. Useat jääkaudet ja niitä seurannut maankohoaminen sekä meri ovat muovanneet maisemaa.”

”Korkea Rannikko on yksi niistä kohteista maailmassa, joissa maankohoaminen jatkuu mannerjään sulamisen jälkeen. Isostaattinen kohoaminen on hyvin havainnollista, ja ominaista alueelle on maankohoamisaste, 286 metriä, mikä on korkeampi kuin muilla alueilla.”

Lisää tietoa Merenkurkun verkkosivuilta
<<http://www.merenkurku.fi/koe-maailmanperinto/>>

Opintokäynnillä Suomenlinnaan voidaan tarkastella mm. kallioisen luonnon hyödyntämistä linnoitusarkkitehtuurisena elementtinä. Suomenlinna on bastioninlinnoitus eli matala ja laaja linnoitus. Bastionirijestelmä on italialainen linnoitusjärjestelmä, joka korvasi keskiaikaiset, korkeat linnat. Keskiaikaiset linnat oli suunniteltu suojelemaan muurien yli pyrkiviltä vihollisilta, kun taas bastioninlinnoitus suojeli paremmin tykistöhyökkäyksiltä.

Kuva: Suomenlinnan hoitokunnan kuva-arkisto / Ilmo Valtonen

MAAILMANPERINTÖKASVATUKSEN NYKYPÄIVÄÄ

Opetussuunnitelmallinen näkökulma

Suomen perustuslain määrittelemä jokaisen yksilön vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä sekä kulttuuriperinnöstä on lausuttu julki vuonna 1999.

Sen jälkeen maailmanperintökasvatusta on kehitetty näkyvästi erilaisten hankkeitten ja yhteistyöverkostojen kautta. Koulujen ja museoiden yhteistyöhanke Suomen Tammi toi Suomen maailmanperintökohteet näkyville perusopetuksen arkeen muuallekin kuin Unescon ASP-kouluihin.

Opetushallituksen julkaisema kirja *Maailmanperintö – tutki ja opi* ilmestyi vuonna 2001. Julkaisemista edelsi eri alojen opettajista ja Opetushallituksen virkamiehistä koostuvan työryhmän työskentely maailmanperintökohteissa. Kirja on ollut pohjana opettajien maailmanperintökasvatusta käsittelevissä täydennyskoulutuksissa 2000-luvulla.

Maailmanperintökasvatuksen ajatuksena on kartuttaa oppijoiden tietoja ja taitoja maailmanperintöön liittyen sekä saada heidät ymmärtämään luonnon- ja kulttuuriperinnön sisältämän ainutkertaisen rikkauten merkitys. Eri oppiaineiden tunneilla käytävä keskustelu maailmanperinnön merkityksestä, vierailut museoissa sekä aiheeseen liittyvä opetusmateriaali ovat mainioita keinoja välittää tietoa luonnon ja ihmiskunnan historiasta, mutta arvokkaimman kokemuksen luonnon- ja kulttuuriperinnöstä saa vierailemalla itse maailmanperintökohteessa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004-asiakirja tukee maailmanperintökasvatuksen sisällyttämistä eri oppiaineisiin. Opetussuunnitelman perusteet sisältävät maailmanperintökasvatukseen sisällöllisesti liittyviä aihekokonaisuuksia, kuten kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys sekä vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta. Maailmanperintökasvatus onkin luonteva sisältö toteutettaessa perusopetuksen sisältöjä aihekokonaisuuksien puitteissa. Näiden lisäksi oman identiteetin rakentuminen sekä yksilön ja yhteisön arvomaailman pohtiminen ovat läsnä läpileikkaavasti kaikessa opetuksessa.

Esimerkit koulun arjesta kertovat parhaiten, miten maailmanperintökasvatusta voidaan soveltaa eri aineiden opetukseen. Seuraava esimerkki Pispalan koulusta on mainio malli siitä, miten historianopetusta voidaan lähestyä ilmiökeskeisesti maailmanperinnön näkökulmasta.

ESIMERKKI 2. PISPALAN KOULUN GLOBAALIKASVATUSHANKE

Opetushallitus toteutti vuonna 2011 ulkoasiainministeriön toimeksiannosta globaalikasvatushankkeen, jonka tarkoituksena oli pohtia maailmankansalaisuuteen kas-

Unesco käynnisti vuonna 1953 ASP-kouluverkko-hankkeen (Unesco's Associated Schools Project Network). Unesco-koulut kokeilevat uusia lähestymistapoja, testaavat Unescon aineistoja ja levittävät hyviä käytänteitä, jotka liittyvät globaaleihin kysymyksiin ja YK:n järjestelmään, ihmisoikeuksiin ja demokratiaan, maailmanperintöön ja kulttuurienväliseen oppimiseen sekä ympäristön-suojeluun. Suomessa ASP-verkostoon kuuluu yli 70 oppilaitosta.

vattamista globalisoituvassa maailmassa. Globaalikasvatuksen arvopohjan taustalla on erityisesti Unescon vuoden 1974 suositus kasvatuksesta kansainväliseen ymmärtämykseen, yhteistyöhön ja rauhaan sekä ihmisoikeuksien kunnioittamiseen.

Hankkeessa oli mukana 15 oppilaitosta eri puolilta Suomea. Ilmiökeskeinen pedagogiikka kannusti tamperelaista Pispalan koulua (luokat 1–6) suuntaamaan hankkeensa maailmanperintökasvatukseen, jota toteutettiin sekä koulun ulkoisissa oppimisympäristöissä että tietojä viestintätekniikkaa hyödyntäen. Historian 5.–6. luokkien sisältöjä käsiteltiin maailmanperintökasvatuksena eri oppiaineita integroimalla. Lopullisena sovelluksena oli tietokonepeli, jonka luomisessa oppijat pääsivät hyödyntämään omaa osaamistaan. Raporttiin Pispalan koulun hankkeesta voi tutustua osoitteessa: <http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/maailmankansalaisena_suomessa>.

Parinkymmenen kilometrin päässä Rauman keskustasta sijaitsee Sammallahtenmäen ainutlaatuinen muinaisluotoalue. Kohde merkittiin maailmanperintöluotoon vuonna 1999 Suomen ensimmäisenä arkeologisena kohteena. Sammallahtenmäen hautaröykkiöalue on ainutlaatuinen kohde, joka kertoo Skandinaaviassa pronssikaudella ja varhaisella rautakaudella eläneen yhteisön uskonnosta ja hautaustavoista. Lähes koskemattomassa, karussa kalliomaisemassa sijaitsevat kivistä kasatut hautaröykkiöt edustavat pronssikautista monumentaalirakentamista.

Yhdistettynä vierailukäyntinä Vanha Rauma ja Sammallahtenmäki muodostavat elämyksellisen ja monipuolisen maailmanperintökokonaisuuden. Rauman museon painopiste on ollut kokemuksellisessa ja osallistuvassa museopedagogiassa, johon kuuluu muun muassa draamaopastuksia sekä koululaisryhmiä varten laadittuja

Yhteistyö maailmanperintökohteiden kanssa

Suomessa on tällä hetkellä kuusi Unescon kulttuuriperintökohdetta sekä yksi luonnonperintökohde, jotka tarjoavat loistavia mahdollisuuksia omakohtaiseen, kokemusperustaiseen oppimiseen. Kuten seuraavat esittelyt osoittavat, edustavat kohteet Suomen luontoa ja kulttuurihistoriaa varsin monipuolisesti.

Vanha Rauma ja Sammallahtenmäki Rauman vanha kaupunki otettiin Suomenlinnan ohella Unescon maailmanperintöluotoon ensimmäisinä suomalaisina kohteina vuonna 1991. Vanhan Rauman puutaloidylli valittiin suojelemisen arvoiseksi kulttuurikohteeksi, sillä se on yksi Pohjoismaiden laajimmin säilyneistä historiallisista puutaloalueista. Noin kuudensadan talon muodostama alue on esimerkki perinteisestä pohjoismaisesta hirsirakentamisesta ja asumismuodosta, joka on edelleen elinvoimainen – vanhassa keskustassa asuu nykyisin noin kahdeksansataa ihmistä, ja sen museot, kahvilat ja käsityöläispuodit houkuttelevat vierailijoita pidempienkin matkojen päästä.

Ruokakulttuuria ja kädentaiteja Sammallahten historiallisissa maisemissa. Sammallahtenmäellä vierailtaessa on mahdollista saada toiminnallista opastusta. Paikallisuusopas Ulla Antola siirtyy menneen ajan emännän rooliin ja oppijat saavat nauttia herneleipää ja vadelmanlehtijuomaa, joita ovat itse olleet valmistamassa. UA

tehtävälomakkeita. Myös tavallisella museovierailulla voidaan kävijöille välittää tietoa maailmanperinnöstä. Museon sijainti Vanhassa Raumassa antaa luontevan pohjan toimia maailmanperintökasvatuksen parissa.

Sammallahdenmäen osalta maailmanperintökasvatusta on kulttuuriperintökohteen statuksen myöntämisestä lähtien tehnyt vapaaehtoisvoimin Lapin kunnan historian elävöittämiseen keskittynyt yhdistys Keritys ry. Tulevaisuuden haasteita Raumalla on luoda toimiva maailmanperintökasvatuksen ohjelma – tässä hyvänä apuna ovat jo kahdessa alakoulussa toimivat koulujen itse kehittämät hienot ohjelmat (katso Esimerkki 3). Maailmanperintökasvatus tulisikin ulottaa päiväkodista ylempille kouluasteille saakka.

Yhteistyö Raumalla koulujen kanssa sujuu hyvin, ja myös opettajankoulutuksessa opiskelevat käyvät museossa.

Sammallahdenmäellä kohtaavat sukupolvet seniori-ikäisten harrastelijanäyttelijöiden järjestäessä opetustuokioita oppilaskävijöiden aikana. UA

Vanha Rauma on oivallinen paikka tutustua rakennusperinnön luovaan maailmaan. Kalatorin liepeillä, aivan keskellä Vanhaa Raumaa, on merkittävä rakennelma, jonka tarkoituksesta sekä oppilaat että opettajat yleensä esittävät mitä kummallisimpia arveluita. HLS

ESIMERKKI 3. VANHAN RAUMAN KULTTUURIPOLUT RAUMAN NORMAALIKOULUSSA JA PYYNPÄÄN KOULUSSA

Rauman normaalikoulussa toteutetaan aihekokonaisuutta kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys vuosiluokilla 1–6 kokoamalla oppijan oma Unesco-kansio. Oppija aloittaa kansionsa kokoamisen 1. luokalla ja täydentää sitä niin, että alakoulun loppuessa hänellä on laaja tietopaketti oman kotipaikkakuntansa kulttuuriperinnöstä. Maailmanperintökasvatus onkin luonteva aihe juuri Raumalla, koska läheisyydessä on jopa kaksi maailmanperintökohdetta. Alla olevat vuosiluokkakohtaiset suunnitelmat ovat esimerkkejä siitä, miten kaksi erikokoista raumalaista koulua ovat lähestyneet maailmanperintökasvatusta.

RAUMAN NORMAALIKOULUN SUUNNITELMA UNESCO-TOIMINNAN TOTEUTUMISESTA

- I lk. Rauman toriin tutustuminen
- II lk. Kirstin rakennusryhmään tutustuminen, asuminen Vanhassa Raumassa, Pyhän Ristin kirkkoon tutustuminen
- III lk. Vierailukäynti Raatihuoneessa
- IV lk. Vanhaan Raumaan tutustuminen
- V lk. Vierailu Marelan talossa, 1800–1900-lukujen vaihteen historian tarkastelua, vierailu Sammallahdenmäessä, tutustuminen Rauman seudun käsityöperinteeseen (erityisesti pitsinnypläämiseen)
- VI lk. Muihin Unesco-kohteisiin tutustuminen, keskiaikaiseen kaupunkikuvaan ja sen kulttuuriperintöön perehtyminen, kirkkojen tyyli-suuntien opettelu, tutustuminen Rauman seudun käsityöperinteeseen (vierailu Tammelan korjausrakentamiskeskuksessa)

Suunnitelman ovat laatineet Rauman normaalikoulun opettajat Marja Tervaselkä-Jalonen ja Outi Kokkonen.

PYYNPÄÄN KOULUN KULTTUURIPOLKU – VUOSILUOKKAKOHTAINEN SUUNNITELMA

- I lk. Rauman toriin ja sen ympäristöön tutustuminen
- II lk. Tutustuminen Kirstin rakennusryhmän miljööseen
- III lk. Vierailu Teresia ja Rafael Lönströmin kotimuseossa sekä Rauman taidemuseossa
- IV lk. Tutustumiskäynti Rauman merimuseossa sekä Vanhalla Raatihuoneella
- V lk. Marelan taloon tutustuminen sekä vierailu Seminaarin puutarhassa sekä Seminaarin museoluokassa
- VI lk. Pyhän Ristin kirkkoon sekä Tammelan korjausrakentamiskeskukseen tutustuminen

Suunnitelman on laatinut Pyynpään koulun opettaja Virpi Joutsa.

Toiminnallisia työpajatehtäviä brankkorin seikkailureitin varrelta. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen kannalta Rauman "kiäli" tarjoaa herkullisia aineistoja. Työpajan yhteydessä säe tai pari laulusta tai runotekstistä saa tunnelman nousemaan. "Meripoikki meit verjelgon daevas..." *HLS*

Suomenlinna

Helsingin edustalla sijaitseva Suomenlinna on Ruotsin vallan aikana perustettu linnoitus, jonka rakentaminen aloitettiin 1700-luvulla. Suomenlinna on Unescon luetteloon vuonna 1991 lisätty maailmanperintökohde, ja kaikkiaan kahdeksalle saarelle levittäytyvässä merilinnoituksessa toimii muun muassa merisotakoulu, telakka, museoita, kouluja, ravintoloita, ja siellä asuu vakituisesti yli 800 ihmistä. Suomenlinna on yksi Suomen suosituimpia nähtävyyksiä, jonne myös monet oppilasryhmät tule-

vat aistimaan merellisen kohteen rikasta historiaa.

Saarilla on mahdollisuus järjestää myös leirikouluja hostellimajoituksella. Kohteen maailmanperintökasvatuksesta on huolehtinut pitkälti Ehrensward-seura, joka on perustamisvuodestaan 1921 lähtien välittänyt tietoa Suomenlinnan historiasta sekä kehittänyt opastustoimintaa ja matkailupalveluita ja toteuttanut lapsille tarkoitettua historiallisiin tosiseikkoihin perustuvaa seikkailukierrosta. Seura järjestää kesäisin koululaisille peruskierroksia sekä teemakierroksia, joissa tutustutaan esityksen kautta Suomenlinnaan sekä 1700- ja 1800-lukujen elämään, tapoihin ja tyyliin sekä tieteisiin ja huvituksiin. Hyvät perustiedot Suomenlinnan vaiheista ja rakentamisesta antaa Suomenlinna-keskuksessa esitettävä 20-minuuttinen palkittu laajakangasesitys. Suomenlinnan erityinen maisema harvinaisine tulokasveineen ja kallioniittyineen yhdistettynä saaren monipolviseen historiaan tarjoaakin laajat mahdollisuudet maailmanperintökasvatukselle.

Globaalikasvatushankeen aikana Pispalan koulu Tampereelta tutustui maailmanperintöopetukseen Suomenlinna oppimisympäristönä. Saariluontoon tutustuttaessa Suomen Nuorisokeskuksen kautta tilatussa työpajassa pystytettiin kalliolle telttakatos, keitettiin kiisseliä retkikeittimellä ja tutkittiin vedessä liikkuvaa pieneliöstöä. Kokemukset olivat uusia sisämaasta tulleelle oppilasryhmälle. JK

Opetusmateriaalia Suomenlinnaan liittyen:
<<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/suomenlinna/>>.

ESIMERKKI 4. AMURIN YHTENÄISKOULUN
OPINTORETKIPÄIVÄ SUOMENLINNASSA

Tamperelainen vuosiluokkien 1–9 koulu painotti opetuksessaan maailmanperintökasvatusta, minkä johdosta koko koulu teki suunnitelman opintoretkipäivän järjestämisestä Suomenlinnaan. Yhdeksälle vuosiluokalle laadittu suunnitelma osoittaa maailmanperintökasvatuksen monipuolisuuden: kaikenikäisille oppijoille saatiin räätälöityä ohjelmaa, joka vastasi heidän kehitystään ja hyödynsi eri oppiaineissa opittuja tietoja ja taitoja.

AMURIN YHTENÄISKOULU – VUOSILUOKKAKOHTAINEN SUUNNITELMA

- I lk. Oppijat tutkivat ympäristöään piirtäen sekä vierailevat sukellusvene Vesikossa.
- II lk. Ohjelmaan kuuluu telakalla laivoihin tutustuminen paikallisen oppaan johdolla. Oppijat piirtävät saarta nimenomaan merenkulun näkökulmasta ja vierailevat sukellusvene Vesikossa.
- III lk. Kolmannen luokan oppilaat osallistuvat telakalla työpaajaan, joka sisältää muun muassa veneen tervaamista, köyden punomista sekä naulan takomista sepän opastuksella.
- IV lk. Oppijat tutkivat linnoitusta matematiikan näkökulmasta linnoituksen rakennuksia piirtäen ja laatien niistä laskutehtäviä. Opettajalla on mukanaan monisteita geometrian kurssista, ja pinta-alaa lasketaan osin niiden luonnossa tehtävien mittausten avulla.
- V lk. Opintoretkipäivä sisältää vierailun museossa sekä sukellusvene Vesikossa. Iltapäivällä harjoitellaan solmujen tekemistä.
- VI lk. Oppijat kiertävät saarta oppaan johdolla ja tutustuvat museoon tehtäväkorttien avulla. Loppupäivä kuuluu draamatyöpajassa, jossa valmistetaan kohtauksia saarelaisten elämästä eri aikakausilla.
- VII lk. Seitsemännen luokan oppilaat tutkivat Suomenlinnaa erityisesti luonnonperinnön kannalta: mitä saarella kasvaa ja miksi? Oppijoilla on mukanaan valmiit inventointikortit, joihin he keräävät tietoja kasveista biologian opettajan sekä kasveihin perehtyneen oppaan avustuksella.
- VIII lk. Oppijat tekevät esitelmän linnoituksen rakennuksista sekä vierailevat museossa.
- IX lk. Yhdeksännen luokan oppilaat dokumentoivat Suomenlinnaa valokuvaamalla sekä piirtämällä. Myöhemmin opintoretkipäivästä laaditaan esite.

Suomenlinna-museossa voi oppilaiden kanssa täyttää alla olevan kyselylomakkeen, jossa käsitellään saarilinnoituksen monivaiheista historiaa. Vastaukset löytyvät museosta.

1. Suomenlinnan ensimmäinen komentaja

Augustin Ehrensward oli

- a. suomalainen
- b. ruotsalainen
- c. venäläinen

2. Suomenlinnaa alettiin rakentaa

- a. 1600-luvulla
- b. 1700-luvulla
- c. 1800-luvulla

3. Suomenlinnassa teitä päällystettiin

- a. lankuilla
- b. soralla
- c. asfaltilla

4. Tykit olivat aluksi

- a. suustaladattavia
- b. takaaladattavia
- c. automaattisia

5. Vuonna 1855 Viaporin pommitettiin

- a. venäläis-saksalaiset joukot
- b. ranskalais-englantilaiset joukot
- c. ruotsalais-tanskalaiset joukot

6. Saaristolaitoksen suunnittelija oli

- a. Cronstedt
- b. Thunberg
- c. Chapman

7. Suomenlinnan telakka rakennettiin

- a. 1500-luvulla
- b. 1600-luvulla
- c. 1700-luvulla

8. Telakalla rakennettiin laivojen lisäksi

- a. tykkejä
- b. lentokoneita
- c. taloja

9. Suomenlinnan kirkko rakennettiin aluksi

- a. luterilaiseksi
- b. ortodoksiseksi
- c. katoliseksi

10. Suomenlinnaan tullaan

- a. kävellen
- b. lentäen
- c. veneellä

ESIMERKKI 5. ROIHUVUOREN KOULUN KOKEMUKSIA MAAILMANPERINTÖKOhteiden Käytöstä Kulttuuriperinnön OPETUKSESSA

Helsinkiläisen Roihuvuoren ala-asteen koulun opettaja kiinnostui maailmanperintökasvatuksesta Suomen Tammi-hankkeen aikana järjestettyjen koulutusten myötä.

Innostus muuttui käytännön toiminnaksi omassa koulussa kuudetta kouluvuottaan opiskelevien oppilaiden ryhmässä.

Haagin vuoden 1954 yleissopimus on Unescon alainen humanitaarinen yleissopimus, jonka tavoitteena on kulttuuriomaisuuden suojele aseellisten selkkausten yhteydessä.

Lähtökohtana oli maailmanperintöajatuksen ja Haagin sopimuksen periaatteiden sovel-

taminen historian opetukseen sekä suojelukohteisiin liittyvien kulttuuristen ja esteettisten arvojen pohtiminen: millä perusteella jotain tiettyä kohdetta pitäisi suojella? Perustelut auttoivat hahmottamaan kulttuuriperinnön käsitettä sekä selventämään perintökohteen merkitystä. Tehtävänä oli pohtia mikä oli kohteen alkuperäinen merkitys tai arvo, miten se on muuttunut ja mikä se on nykyään. Asian käsittely ulottui myös tulevaisuuden puolelle: mitkä ovatkaan meidän aikamme tuottamia suojelemisen arvoisia kohteita?

Käytännön sovelluksena oppijat tutustuivat johonkin tiettyyn maailmanperintökohteeseen, etsivät siitä itsestä tietoa ja pohtivat yllä esitettyjä kysymyksiä sekä valmistiivat kohteesta näyttelyn joko luokkahuoneeseen tai verkkoon. Maailmanperintökasvatuksen kartuttamaa teoreettista tietopohjaa täydennettiin havainnollisella pintoretellä Suomenlinnaan.

Maailmanperintökasvatuksen ohjelman on suunnitellut Roihuvuoren koulun opettaja Kimmo Sundström

Merenkurkun saaristo

Suomen Merenkurkku ja Ruotsin Höga Kusten muodostavat näiden kahden maan yhteisen maailmanperintökohteen. Merenkurkun saaristo hyväksyttiin heinäkuussa 2006 Suomen ensimmäisenä luontokohteenä Unescon maailmanperintöluetteloon. Merenkurkun saaristo muodostaa Ruotsin Korkean Rannikon (*Höga Kusten*) maailmanperintökohteen kanssa geologisen kokonaisuuden, jossa maankohoaminen on hyvin voimakasta, keskimäärin 8 mm vuodessa. Saaristo muuttaa jatkuvasti muotoaan: uusia saaria nousee, merenlahdet muuttuvat järviksi ja veneväylät mataloituvat. Maa-ala kasvaa vuosittain sadalla hehtaarilla. Alue käsittää yhteensä noin 5600 saarta.

Alueen toiminnasta vastaa Metsähallitus. Alueella työskentelee koulutettuja maailmanperintöoppaita, jotka ovat saaneet laaja-alaisen koulutuksen ja tietävät runsaasti kohteen luonnosta sekä kulttuurihistoriasta. Lisäksi kohteella on oma maailmanperintökoordinaattori. Luontokohteeseen pääsee tutustumaan myös Pohjanmaan museon yhteydessä toimivassa Merenkurkun luontokeskus Terranovassa, jossa on kattava näyttely Merenkurkun luonnosta.

Merenkurkun luonnonperintökohde tekee tiivistä yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa muun muassa maailmanperintökasvatuksen suunnitteluun liittyen. Pyrkimys monipuoliseen pedagogiikkaan näkyy toiminnassa: koululaisten kanssa tehdään retkiä luontokohteeseen, työskennellään pienryhmissä sekä tehdään oppimateriaaleihin perustuvia tehtäviä. Vuonna 2011

Merenkurkun alue kertoo maiseman muuttumisesta ja antaa aineistoa tarkkailutehtäviin.

Kontrasti aavan merenrannan ja kesämökkirantojen välillä on melkoinen etenkin alkukevään ja myöhäisen syksyn aikana. Luonnon voimien kuvaaminen taidekasvatuksen näkökulmasta jättää pysyviä muistoja. Luonnonmateriaalien käyttäminen työpajoissa on Merenkurkussa helppoa ja luonnollista. VH

valmistui verkkoon opetusmateriaali Sama jää on peittänyt meidät, joka on suunnattu esikouluikäisistä yliopiston opettajille. Opetusmateriaalin perusajatuksena on pyrkiä houkuttelemaan oppijoita luontoretkille, joissa opettajat, ohjaajat ja oppaat voivat rakentaa elämyksellisiä, haastavia ja pohdintaan perustuvia opetustuokioita. Jääkaudet jättämät jäljet sekä maan kohoamiseen liittyvät seikat konkretisoituvat saaristoon tutustuttaessa. Saaristossa oppijat pääsevät tutustumaan myös rannikon ruotsinkieliseen kulttuuriin.

ESIMERKKI 6. HYLKEENPYYNTIKULTTUURIA JA MAAILMANPERINTÖÄ MERENKURKUSSA

Merenkurkun maannousurannikon maailmanperintökohde on parhaiten saavutettavissa Mustasaaren kunnan alueella sijaitsevassa Björköbyn kylässä, jonne on Vaasasta matkaa 45 kilometriä. Majoittua voi idyllisessä majatalossa, joten kohde soveltuu myös leirikoulujen järjestämiseen.

Paikalliset asiantuntijat ja ohjelmantarjoajat ovat laatineet erilaisia ohjelmasisältöjä, joiden kautta saa konkreettisen käsityksen mannerjään muovaamasta rannikosta sekä maisemallisista muutoksista. Luontoretkillä pääsee myös tutustumaan vaikkapa hylkeenpyyntikulttuurin historiaan ja nykypäivään sekä tekemään kiertokäyntejä geologisiin kohteisiin, Sommarön linnakkeeseen sekä Salteriet-kalasuolaamoon (auki vain kesäisin).

Merenkurkun maailmanperintösivustojen
<www.kvarken.fi>
kautta saa lisätietoa ohjelmantarjoajista.
Sama jää on peittänyt meidät -opetusmateriaali verkossa:
<<http://www.merenkurkku.fi/koulu-ja-maailmanperinto/2-jaakausi-sama-jaa-on-peittanynt-meidat/>>.

Petäjaveden kirkko

Petäjaveden vanha kirkko on pohjoismaisen puuarkkitehtuurin yksi huomattavimpia mestariteoksia, joka merkittiin maailmanperintöluetteloon vuonna 1994. Se edustaa luterilaista kirkkoarkkitehtuuria ja hirsirakentamistaidon pitkää perinnettä. Kirkko on merkittävä osoitus siitä, kuinka paikalliset rakennusmestarit omaksuivat keskieurooppalaisen kirkkoarkkitehtuurin tyyli-
piirteitä ja sovelsivat niitä taidokkaasti hallitsemaansa hirsirakentamiseen.

Petäjaveden tasavartista ristikirkkoa oli pystyt-
tämässä kaksitoista
kirvesmiestä Jaakko
Klemetinpoika Leppä-
sen suunnitelmien ja
johdon mukaan. Varsi-
nainen rakentaminen
tapahtui 1764, mutta
ikkunat ja kiinteä sisustus
valmistuivat seuraava-
vina vuosina. MAH

Sisääntulo kirkkoon käy
nykyään Leppäsen po-
janpojan Eerik Jaakonpoika
Leppäsen vuonna 1820
rakentaman tapulin ja sa-
tulakattoisen yhdyskäy-
tävän kautta pasuunaa
puhaltavien enkeleiden
katsellessa oven päältä.
Kirkon niukkaan koriste-
luun kuuluvien puuveis-
toshahmojen etsiminen
ja dokumentointi piir-
tään tai valokuvaamalla
johdattaa hahmojen
merkityksen ymmärtä-
miseen. Näin päästään
pohtimaan mm. kirkon ja
uskonnon asemaa ennen
ja nyt sekä yhteneväi-
syyksiä ja eroavaisuuksia
keskisuomalaisen ja
muun kulttuuriperinnön
välillä. MAH

Saarnastuoliin on ku-
vattu pieniä enkeleitä
ja viisi ihmishahmoa,
neljä evankelistaa ja
Vapahtaja. Saarnas-
tuolin ylä- ja alareunan
pienet valkopukuiset
ja punaposkiset enkelit
ovat yksilöllisiä. MAH

ESIMERKKI 7. JYVÄSKYLÄN ASP-KOULUJEN TOIMINTA I

Jyväskylän seudulla on yhdeksän erilaista koulua tai oppilaitosta, jotka kuuluvat maailmanlaajuiseen Unesco-kouluverkostoon (ASP – *Associated Schools Project Network*). Verkosto toimii nykyisin 180 maassa. Suomi on ollut verkostossa mukana vuodesta 1959, ja Suomessa verkko kattaa yli 70 oppilaitosta. Jyväskylässä vuosittaisissa yhteisissä tapaamisissa ideoitujen retkien ja muiden tapahtumien aikana tuotetusta aineistosta on usein esimerkiksi koottu yhteisnäyttelyitä Keski-Suomen museoon tai kirjastoon.

Jyväskylässä maailmanperintökasvatuksessa on lähikohteena Petäjaveden vanha kirkko, jonne tehdään retkiä kouluittain, mahdollisesti yhdistämällä retki vierailukäyntiin Keski-Suomen museossa. Eläytymistä kirkon rakentamisen ajan elämään auttaa tutustuminen maaseutuasumusten ja kirkon pienoismalleihin. Työkalut ja niiden käyttötavat antavat ymmärrystä rakentamisesta ja kirkon rakenteista. Kirkon pystytys vaati yhteistyötä; ristikirkon joka nurkkaan tarvittiin mies nostamaan ja kohdistamaan hirret paikoilleen. Kirkonrakentajien käsityön laadusta ker-
tookin satoja vuosia kestäneiden hirsiseinien silkin-

hieno piilupinta. Perustiedot ja oma-
kohtaiset kokeilut puurakentamisesta
auttavat löytämään rakennukselle
oleellisia seikkoja ja kiinnostavia yksi-
tyiskohtia sekä koristeiden omaperäi-

siä tulkintoja. Mainio tapa tutustua kohteeseen onkin dokumentoida sitä piirtäen, maalaten tai valokuvaamalla.

Isovanhempien ja vanhempienkin haastattelut koulunkäynnistä ja juhlapyhien vietosta antavat taustatietoa kirkon merkityksen ymmärtämiseksi. Vanhan ajan kirkonmenot unilukkareineen kertovat elävästi kahden sadan vuoden takaisesta kyläyhteisöstä. Kirkkoa voi lähestyä vettä pitkin kirkkoveineellä, minkä lisäksi mahdollista on myös kävellä rauhallista kylänraittia ja vieraila Petäjäveden nykyisessä keskustassa, jossa voi tutustua eri alojen käsityöläisten tuotantoon ja seurakunnan uudempaan kirkkoon ja pappilaan.

Lisätietoa Petäjäveden kirkosta ja toiminnasta kohteessa:
<<http://www.petajavesi.fi/kirkko/>>.

Struven ketju

Struven ketju on siitä poikkeuksellinen maailmanperintökohde, että se on kymmenen maan yhteinen. Maat ovat Norja, Ruotsi, Suomi, Venäjä, Viro, Latvia, Liettua, Valko-Venäjä, Moldova ja Ukraina. Kyseessä on saksalaissyntyisen tähtitieteilijä Friedrich Georg Wilhelm Struven johdolla 1800-luvulla rakennettu ja mitattu kolmiomittauspisteiden ketju, jonka avulla määritettiin maapallon koko ja tarkka muoto. Sen pituus on yli 2800 kilometriä, ja se ulottuu Mustanmeren tuntumasta Pohjoiselle Jäämerelle.

Maan oli tiedetty olevan pallonmuotoinen, mutta 1600-luvulla Isaac Newton arveli sen olevan navoiltaan hieman litistynyt. Seuraavalla vuosisadalla Ranskan tiedeakatemian retkikuntien mittauksista saatiin vahvistus Newtonin teorialle. Kuitenkin vasta F.W.G. Struve työryhmineen pystyi määrittämään tarkat arvot maapallon litistyneisyydelle ja koolle. Struven ketjua pidetään aikakautensa yhtenä huomattavimpana tieteellis-teknisenä saavutuksena. Struven ketju hyväksyttiin vuonna 2005 Unescon maailmanperintöluetteloon.

Yhteensä 34 mittauspistettä mukaan lukien ketjun päätepisteet Norjasta Ukrainasta valittiin maailmanperintöluetteloon edustamaan koko ketjua. Struven ketju kulkee Suomen halki lähes tuhannen kilometrin matkan ja tältä osuudelta on luetteloon otettu kuusi pistettä. Korkeiden luonnonkohteiden, kuten kallioiden laeilla sijaitsevien pisteiden lisäksi mittauspisteinä on käytetty eräitä korkeita rakennuksia. Näistä luetteloon on otettu Tarton observatorion tähtitorni ja Alatornion kirkko.

Maailmanperintökasvatuksen näkökulmasta mittauspisteiden lähellä olevat informaatiotaulut tarjoavat perustietoa Struven ketjusta. Opetukseen soveltuvaa materiaalia on muun muassa Maanmittauslaitoksen Karttakäärö-sivustolla. Opetus painottuu paikallisten koulujen toimintaan, koska näiden koulujen on helpompi hyödyntää lähellä olevia pisteitä.

Struven ketjun mittausten ideaa ja menetelmiä – perusgeometriaa ja sen käyttämistä maapallon ”mittanauhana” – voi kuitenkin käsitellä ja havainnollistaa missä vain. Haasteena on teorian ja mittaustekniikan konkretisoiminen koululaisille. Sovelluksena voisi olla

Lisätietoa Struven ketjusta:
<<http://www.maanmittauslaitos.fi/toiminta/organisaatio/historia/struven-ketju>> sekä
<<http://www.karttakaaro.fi/>>.
Tehtäviä Struven ketjuun liittyen:
<<http://www.karttakaaro.fi/tehtavia>>.

Oravivuoren kolmiomittastornini, yksi Suomen kuudesta Struven ketjun pisteestä. Jo vierailu mittaastornille tarjoaa luontoelämyksen. Matematiikan esille tuominen luonnossa motivoi oppijaa uudella tavalla. Esimerkiksi geometriaan liittyvät tiedot ja taidot auttavat pienoismallien rakentamisessa. Rakenteluyöpajaa varten opettajalla voi olla mukanaan askartelutikkuja tai vaihtoehtoisesti voidaan käyttää luonnosta löytyviä materiaaleja. Kartta PT, valokuva AO.

esitellä Struven ketju osana karttaopetusta 5.–6. luokien oppilaille. Matematiikassa geometrialla ja kolmioiden ratkaisulla on suora yhteys Struven ketjun saloihin. Konkreettinen malli voisi olla havainnollistaa kolmiomittausta pienemmässä mittakaavassa vaikkapa koulun hiekkakentällä.

ESIMERKKI 8. JYVÄSKYLÄN ASP-KOULUJEN TOIMINTA II

Toinen jyvaskyläläisten ASP-koulujen lähikohde on Struven ketjun mittauspiste Korpilahden Oravivuorella. Se on kiintoisa retkikohde, joka tuo ulkoilupäiviin sisältöä ja haastetta. Siinä missä Petäjaveden kirkko tarjoaa matemaattisia ongelmia rakennuksen mittakaavassa, on Struven kolmiomittauspisteiden kautta tapahtunut maapallon muodon mittaaminen toisella tavalla haasta-

Kuivaamossa arkit ripustettiin metallisiin lemmareihin tai puiisiin ”pirunikiiniin” kuivumaan vieri viereen kuin pyykit. Suureen kuivaamoon mahtui 20 000 arkkia kuivumaan. Kuivaamossa eli suojassa työskenteleviä naisia sanottiin ”suojan variksiksi”, liikkuivathan he siirreltäville lautaorilla kuin heiluvilla puun oksilla. MAH

vaa. Oravivuorelta voi nähdä Päijänteen yli toisille mittauspisteille, ja nuoremmatkin voivat ymmärtää kolmiomittauksen periaatteen.

Verlan puuhiomo ja pahvitehdas

Kymenlaaksossa sijaitseva Verlan puuhiomo ja pahvitehdas muodostavat vaikuttavan teollisuusmiljöön Suomen metsäteollisuuden varhaisvaiheilta. Insinööri Hugo Neuman perusti Verlan ensimmäisen puuhiomon vuonna 1872, mutta se paloi jo muutaman vuoden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Nykyiset tehdasrakennukset ovat 1890-luvulta. Kokonaisuutta täydentävät myös ruukkikylän muut rakennukset, vanhat työväenasunnot, esihistoriallinen kalliomaalaus, sekä koski voimalaitoksineen.

Tehdas oli toiminnassa heinäkuuhun 1964 asti, ja Unescon maailmanperintölistalle Verla pääsi vuonna 1996.

Ohjelma Verlassa on muokattavissa koulujen tarpeiden mukaan. Koska alueella on myös vuokrattavissa olevia mökkejä, on pidempikin leirikoulu Verlassa mahdollinen. Opatetun museokierroksen lisäksi alueella on mm. mahdollisuus kiertää muutamien kilometrin mittainen metsätietopolkku, tutustua alueen muihin rakennuksiin ja näyttelyihin, kalliomaalauksiin tai vaikkapa etsiä geokätköjä. Verlan Seuratalo puolestaan mahdollistaa erilaisten kokousten, kurssien ja muiden tilaisuuksien järjestämisen.

Verlan puinen kuivaamorakennus paloi vuonna 1892 ja seuraavana vuonna muurattiin uusi nelikerroksinen lämmitettävä kuivaamo, joka sai komean koko tehdasta yhdistävän julkisivun. Kuivaamoa ja hiomarakennusta yhdistää puinen yhdyskäytävä, jota pitkin pahvit kärrättiin kuivumaan ja taas pakkaamoon. MAH

ESIMERKKI 9. AMURIN KOULUN VERLAN PAHVITEHTAASEEN TEHDYN OPPILASVIERAILUN ESITTELY

Tamperealaisen Amurin koulun 4.–9. luokan oppilaat tekivät opintoretken Verlan maailmanperintökohteeseen syksyllä. Noin 430 oppilaan matka Tampereelta Kuusankosken seudulle oli sekä logistisesti että opetuksellisesti haastava harjoitus, minkä vuok-

si opetushenkilökunta oli valmistautunut huolellisesti teemapäivää varten.

Suomen Tammen koulutuksissa käyneet opettajat olivat tutustuneet etukäteen Verlan historiaan sekä sen maailmanperintökasvatuksellisiin mahdollisuuksiin. He laativat ohjelman, joka sisälsi opastetun kierroksen, tehdasalueeseen tutustumista sekä läheisten kalliomaalausten tarkastelua. Samana päivänä oppijat saivat siis tutustua paikalliseen kulttuurihistoriaan lähes yhdeksäntuhannen vuoden ajalta. Vierailun tueksi opettajat olivat laatineet oheismateriaalia, kuten tietokilpailukysymyksiä Verlasta, kuvataidevihjeitä sekä sarjakuvapohjia työpajaa varten. Opastetun museotoiminnan lisäksi alue tarjoaa opettajalle ihanteellisen ympäristön luonnonympäristön tarkkailuun ja kuvataidetyöpajojen toteuttamiseen. Esimerkiksi savityöpaja kalliomaalausten läheisyydessä antaa historiallista syvyyttä materiaalin työstämiseen.

Lisätietoa Verlasta ja kohteen palveluista:
<<http://www.verla.fi>>.

Verlankosken varrella on asutusta ollut jo kauan ennen tehtaalaisia ja metsä- ja uiittotyöläisiä. Pohjois-Kymenlaakson suurin esihistoriallinen kalliomaalaus on vastapäätä tehdasta. Rannalla, veden äärellä, on tasainen paikka, jossa suurikin ryhmä voi tehdä savitoita tai maalata omia kalliomaalauksiaan suurille paperiarkeille tai vaikkapa kiviin. Paikka on sopiva myös draamapedagogisille tuokioille, joissa voidaan käsitellä esimerkiksi vesille tai metsälle lähtöä. MAH

ESIMERKKI VERLAN TEHTÄVISTÄ: VERLA-VISA

Tehtävässä esiintyvät käsitteet, kuten "massakarhu" tulevat tutuiksi kohteessa järjestetyn opetuksen aikana. Vierailun päätteeksi pidetty tietokilpailu osoittaa oppijoiden omakseen tietoa Verlan historiasta heidän pystyessä vastaamaan näihin erityisosaamista vaativiin tehtäviin.

1. Kuivaamon päädyssä on vuosiluku
 - a. 1893
 - b. 1793
 - c. 1993
2. Tehdas lopetti toimintansa
 - a. 1974
 - b. 1964
 - c. 1984
3. Tehtaan kuivaamossa työskenteli "lintuja". Olivatko ne
 - a. metsoja
 - b. harakoita
 - c. variksia
4. Myös "nisäkkäitä" oli töissä, he olivat
 - a. massakarhuja
 - b. massasusia
 - c. massailveksiä
5. Pahvit ripustettiin kuivumaan ikeniin. Olivatko ne
 - a. näkin
 - b. maahisen
 - c. pirun
6. Keppi, jolla naiset irrottivat arkin koneesta oli tehty
 - a. tammesta
 - b. haavasta
 - c. katajasta
7. Tehtaan johtajaa kutsuttiin
 - a. hylsyksi
 - b. patruunaksi
 - c. ammuksiksi
8. Tehdas valmisti
 - a. käsipaperia
 - b. käsikartonkia
 - c. käsipahvia
9. Tehdas sijaitsee kahden kunnan alueella, ne ovat
 - a. Jaala-Kuusankoski
 - b. Jaala-Iitti
 - c. Jaala-Valkeala
10. Tehtaan toimiston kalenterissa viimeinen työpäivä on
 - a. kekkiviikko
 - b. tiittati
 - c. lauvantai

MAAILMANPERINTÖKASVATUS KOULUN ARJESSA

Maailmanperintökohteet oppimisympäristöinä

Etukäteisvalmistelu

Vierailukäynti maailmanperintökohteessa on mainio tapa syventää oppijan tietopohjaa luonnosta ja kulttuurihistoriasta sekä havainnollistaa oppitunneilla käsitellyjä teemoja kokemuksen kautta alkuperäisessä ympäristössä. Jotta tutustumiskäynti olisi mahdollisimman opettavainen ja mielenkiintoinen niin oppilaille kuin opettajillekin, on huolellinen etukäteisvalmistautuminen tarpeen. Maailmanperintökohteen sisältöön tutustumisen lisäksi on tärkeää miettiä myös hallinnollisia seikkoja, kuten opintoretken rahoittamista, vakuutuksia sekä logistiikkaa.

Maailmanperintökohteiden internet-sivut tarjoavat hyvän perustietopaketin kohteen historiasta, palveluista sekä muista käytännön tiedoista. Tämän lisäksi kohteen koordinaattori tai kouluyhteistyöstä vastaava henkilö avustaa opintoretken suunnittelussa ja vastaa mielellään

Maailmanperintökasvatuksen edustama arvomaailma korostaa luonnon- ja kulttuuriperintökohteita pysyvyyden ja historiallisen jatkuvuuden ilmentyminä sekä tähtää ympäristöllisesti ja kulttuurisesti kestäväan kehitykseen. Lisäksi maailmanperintöaate tukee kasvua maailmankansalaisuuteen – opetus- ja kasvatustieteiden kehittämisessä onkin siirrytty yhä enemmän käsittelemään kansainvälisyyskasvatuksen sijasta globalisoituvan maailman mukanaan tuomia kehitysnäkymiä.

Käytännössä yleissivistävän koulutuksen kentällä, tavallisten peruskoulujen arjessa, toimitaan tiiviisti oppiaine-kohtaisten opetussuunnitelmien mukaisesti. Muutokset, joihin saatetaan olla henkisesti ja asenteellisesti valmiita opettajanhuoneissa, rehtoreitten kokouksissa ja juhlapuheissa, voivat jäädä toteutumatta kirjallisen määrittelyn puuttuessa. Sen takia maailmanperintökasvatus olisi hyvä kirjata koulun toimintasuunnitelmaan. Se tulisi konkretisoida toiminnaksi, jolla on tavoitteellinen opetuksellinen kasvatustehtävä.

lisäkysymyksiin. Esitelmät ja projektityöt kohteiden kotisivuja sekä kohteista tilattavia oheismateriaaleja hyödyntäen ovat mainio tapa hankkia tietoa jo etukäteen sekä virittää oppijoiden tunnelmaa vierailukäyntiä varten.

Tavoitteiden määrittäminen on tärkeä vaihe kohdevierailuun valmistautumisessa. Minkä takia juuri tämä kohde valitaan? Mitä kasvatuksellista lisäarvoa opintoretki antaa? Useassa tapauksessa vierailukäynti tehdään läheisimpään kohteeseen alhaisempien kustannusten ja helpompien matkajärjestelyiden vuoksi, mutta sopusuhteisesti jokin toinen kohde paremmin oppitunneilla käsiteltyihin teemoihin? Kun tavoitteet on selkeästi määritelty, voidaan siirtyä suunnittelemaan itse ohjelmaa.

Käytännön järjestelyiden ja aikataulujen suunnittelun lisäksi on hyvä miettiä teemallista näkökulmaa: tutkitaanko kohdetta tietyn oppiaineen käsitteiden ja menetelmien kautta, vai onko perusteltua rakentaa poikkitieteellinen ja -taiteellinen kokemus? Mikäli lähtökohdaksi valitaan monta oppiainetta yhdistävä toimintatapa, on hyödyllistä pohtia kokonaisuuden selkeyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Hyvä suunnittelu takaa sen,

että opettaja itsekin voi osallistua opetustapahtumaan ja nauttia paikallisten asiantuntijoiden annista. Tavoitteena on kaikille opettava, virkistävä, monipuolinen ja miellyttävä opintokäynti, kulttuurimatka tai luontoretki!

Kohdevierailu – mitä tehdä paikan päällä?

Maa- ja metsätieteiden historialliset ja luonnonkauniit miljööt sekä niiden värikäs menneisyys kannustavat kokeilemaan erilaisia oppimismenetelmiä, joissa tiedollinen sisältö kiinnitetään kiinnostavaan käytännön toimintaan. Osallistavia menetelmiä ovat muun muassa draamakasvatus, käden taitojen harjoittaminen sekä eri aikakausien ruokakulttuureihin perehtyminen.

Draamakasvatus tukee oppijaa ilmaisemaan itseään eri tavoin sekä käsittelemään tietoa uudesta näkökulmasta – omakohtainen samastuminen esimerkiksi menneisyyden ihmisten elämään on mainio keino soveltaa oppijan omaksumia tietoja entisaikojen yhteiskunnasta ja tapakulttuurista. Oppijat voivat pukeutua aikakauteen sopiviin rooliasuihin ja tehdä pieniä tuokiokuvia entisaikojen ihmisten arjesta ja juhlasta. Opettaja voi itsekin suunnitella liveroolipelin kirjoittamalla aiheet henkilöille ja keksimällä näille iän, nimen, ammatin sekä luonteenpiirteitä.

Suomen maailmanperintökohteista löytyy useita vanhaa rakennusperintöä edustavia asuin- ja piharakennuksia. Perinnerakentamisesta saa aiheen moniin käsityöaiheisiin työpajoihin, joissa voi kokeilla vaikkapa punamullan keittoa, hirsirakentamista pienoishirsillä, munatempatekniikalla maalaamista, pienten savitiilien tekoa ja erilaisia limitystapoja, pitsinnypläämistä, matonkutomista tai tapettien painamista vanhojen mallien mukaisesti.

Ruokakulttuuri liittyy olennaisena osana leirikoulu- ja opintoretkipäivään. Paikalliseen kulttuuriperintöön voi tutustua myös ruokaperinteen kautta valmistamalla opintoretkipäivien ateriat maailmanperintökohteen tiedossa olevien ruokalajien kautta. Suomenlinnassa oppijat voisivat esimerkiksi valmistaa juhlaillallisen upseeriston pöydän herkuista, kun Vanhassa Raumassa tarjottaisiin puolestaan lapskoussia eli lihapataa. Aikalaistunnelmaa yhteiselle aterialle voidaan luoda kohteeseen liittyvin juhlapuhein tai musiikkiesityksin.

ESIMERKKI 10. VIRITTELYÄ VERLAN ELÄMÄÄN

Verlan upea tehdasmiljöö tarjoaa hienot puitteet aikamatkalle viime vuosisadan alkupuolen puuhiomon ympäristöön. Draamaesityksessä

henkilöiden persoonallisuuteen voi liittää vaikka millä mitalla yksityiskohtia, huumorinkin sävyttämiä omapersoonallisia piirteitä, kunhan muistetaan aikaishistorian vaatimukset. Oppijoita kehoitetaan pohtimaan esimerkiksi puhetyyliä, tapakulttuuria, yhteiskunnallisia eroja, oletettavia ennakkoluuloja sekä naisten, miesten ja lasten rooleja yhteisössä – tietoa löytyy yllättävän paljon oppijoiden alkaessa miettiä mitä kaikkea menneestä ajasta tiedetäänkään.

Esityksen roolihahmoja varten kirjoitetaan lyhyitä kuvauksia, jotka auttavat osallistujia eläytymään rooliinsa. Esimerkiksi: ”Iso-Pekan Venla on suurikokoinen, parikymmenvuotias ’variksena’ työskentelevä tyttö, jolla on alinomaan vaikeuksia huolellisen työn jäljen kanssa. Hän on erityisen kiinnostunut työnjohtajan aikamiespojasta. Lehtinen puolestaan on vastaava mestari, joka pitää järjestystä kovallakin kädellä. Innokas kuoromies on ajatuksiltaan kovin porvarillinen eikä aina edes välitä silotella näkemyksiään työntekijöitten esittäessä toiveitaan”.

Tutustumiskäynnin koonti

Onnistunut opintoretki maailmanperintökohteeseen jatkuu vielä koululla, jossa opettaja ja oppilaat palaavat vierailukäyntiin ja vertailevat saatuja kokemuksia etukäteen asetettuihin tavoitteisiin. Tutustuttuaan omakohtaisesti maailmanperintökohteeseen oppijat ovat valmiimpia arvioimaan kohdetta maailmanperintöluetteloon valitsemisen kriteereiden kannalta: mikä tekee kohteesta ainutlaatuisen? Miten suojelutoimenpiteet ovat onnistuneet säilyttämään kohteen kulttuuri- tai luonnonperintön erityisyyden?

Oppitunnilla myös puretaan maailmanperintökohdeessa tehdyt tehtävät ja esitetään kohteesta valmistetut esitelmät ja portfoliot sekä rakennetaan näyttelykuvallisesta aineistosta. Tulosten esitleminen muille luokille ja opettajille, jotka mahdollisesti suunnittelevat vierailua samaan kohteeseen, hyödyttää laajempaakin yleisöä.

Kuivaamossa kuivat ja kiillotetut arkit siirrettiin punnittaviksi ja lajiteltiin. Hienousnumero kertoi kuinka monta arkkiä menee 50 kiloon. Yksi arkki painoi puolesta yhteen kiloon. Tässä patruuna jututtaa vanhaa Mariaa. Koululaiset eläytyvät tehtaalaisen elämään. MAH

1. Ennen filmiesitystä näit kuvan Verlan ensimmäisen puuhiomon perustajasta, Hugo Neumanista.
Kuinka vanha hän on kuvassa?
Vastaus: Noin 23 vuotta.
2. Mistä puusta Verlan pahviarkit valmistettiin?
Vastaus: Kuusesta.
3. Kuinka puut tuotiin Verlaan?
Vastaus: Uittamalla.
4. Mitä tehtiin Mahalan pyörällä? Vastaus: Sillä nostettiin nykyisten parkkipaikkojen kohdalla tukit vedestä ylös.
5. Minkä mittaisiksi paloiksi puunrungot pätkittiin sirkkelisahalla?
Vastaus: Puolen metrin mittaisiksi.
6. Mistä kuorimakoneen hoitajan saattoi Verlassa tunnistaa?
Vastaus: Hieman lyhyemmistä sormista.
7. Mistä maasta tuotiin hiomakivet?
Vastaus: Skotlannista.
8. Puupölliä syötettiin yläkerrassa hiomakoneen taskuihin eli uuneihin. Montako uunia yhdessä yläkerran hiomakoneessa oli?
Vastaus: Kahdeksan.
9. Montako kokoojakonetta eli pahvikonetta tehtaan alasalissa on?
Vastaus: Kahdeksan.
10. Mistä kokoojakoneen hoitaja tiesi, että juuri hänen koneensa on saanut pahviarkit valmiiksi? Vastaus: Jokaisella kokoojakoneella oli kello ja joka kellolla omanlaisensa ääni.
11. Mistä puusta kokoojakoneen hoitajan keppi oli valmistettu?
Vastaus: Katajasta.
12. Mikä lempinimi oli kokoojakoneen hoitajilla, ja mistä nimi on tullut?

Vastaus: "Massakarhu". Vaadittiin karhun voimia, kun naiset nostelivat painavia pahviarkeja ja metallilevyjä.

13. Keitä olivat suojan "varikset"?
Vastaus: Naisia, jotka työskentelivät talvikuivaamossa irtolankuilla ja ripustivat pahviarkeja kuivumaan seitsemään eri kerrokseen.
14. Kauanko pahviarkeiden kuivatus kesti talvikuivaamossa?
Vastaus: 3–4 päivää.
15. Mikä oli talvikuivaamon lämpötila?
Vastaus: Kuivatuksen aikana 75 astetta, naisten työskennellessä 50 astetta.
16. Kuka oli Maria Mattson, ja mitä erikoista hänen työssään oli?
Vastaus: Maria lajitteli viimeistelyosastolla pahviarkeja saman vaa'an ääressä lähes 52 vuotta. Hän jäi eläkkeelle 77-vuotiaana, kun mestari lupasi tarvittaessa hakea Marian kiireapulaiseksi tehtaalle. Maria ei viimeisinä työvuosinaan enää erottanut vaa'an numeroita, mutta hän osasi sormenpäillään erottaa eri vahvuiset arkit. Marian jalanjäljet ovat ikuistuneet puulattiaan.
17. Mikä viikonpäivä on mestarin konttorin kalenterissa, johon on jätetty Verlan tehtaan viimeinen toimintapäivä?
Vastaus: Lauvantai.
18. Minkä kokoinen Verlan pahviarkki oli ja montaako eri vahvuutta valmistettiin?
Vastaus: 70 x 100 cm, 14 eri vahvuutta.
19. Mitä Verlan pahviarkeista valmistettiin?
Vastaus: Koulujen opetustauluja, kirjankansia, koteloita, pakkauksia, ampumatauluja. Verlan pahvia käytettiin myös talojen sisäseinissä.
20. Kuka on Oskari?
Vastaus: Kummitus.

Hyvät kokemukset opintoretkien järjestämisestä maailmanperintökohteisiin kannustavat kouluja tekemään tutustumiskäynneistä vuosittaisia tapahtumia, koulun omia perinteitä. Näin käytännön järjestelyiden hioutumisen lisäksi maailmanperintökasvatus saa jatkuvuutta koulussa, ja sekä oppilaitten että opettajien maailmanperintöosaaminen syvenee. Maailmanperintökasvatus voidaan kirjata osaksi koulujen opetussuunnitelmaa, esimerkiksi siten, että tyypillinen 6.-luokkalaisten leirikoulu voi suuntautua johonkin maailmanperintökohteesta ja edustaa näin ollen kyseisen koulun tapaa järjestää maailmanperintökasvatusta.

ESIMERKKI 11. OPETUSMENETMÄLLINEN EHDOTUS:
TAULUKKO MAAILMANPERINTÖKASVATUKSESTA

Taulukon laatiminen maailmanperintökasvatuksesta on yksi mahdollisuus selkeän kokonaisuuden hahmottamiseksi. Taulukko voi kertoa, mitä eri luokka-asteilla tehdään, miten oppiaineiden aiheita ja sisältöjä voidaan toteuttaa, mitkä ovat integroinnin mahdollisuudet eri oppiaineisiin. Arviointi on oleellinen osa ennalta asetettujen tavoitteiden tarkastelua: arvioinnissa voidaan kysyä sitä, miten opetustapahtuma toteutui, mutta se voi myös antaa väylän oppijoiden omien, henkilökohtaisten oppimiskokemusten esilletuomiselle. Tätä tietoa voidaan käyttää tulevien kohdevierailujen suunnittelussa. Samat oppijat voivat työskennellä useitakin kertoja saman maailmanperintökohteen puitteissa – näkökulman ja menetelmällisen lähestymistavan vain tulee olla aina tarkoituksenmukainen ja innostava.

Maailmanperintökasvatusta omalla koululla

Mahdollisuutta kohdevierailuun ei aina ole – eikä sen järjestämisen tule olla itsetarkoitus. Erilaiset oppimismenetelmät ja -välineet mahdollistavat maailmanperintökasvatuksen järjestämisen mainiosti omalla koulullakin. Maailmanperintökasvatus itsessään on elämänikäistä oppimista, johon kipinä parhaimmillaan saadaan kokonaisvaltaisen perusopetuksen piirissä.

Mikäli opintokäynti paikanpäälle maailmanperintökohteeseen on hankala toteuttaa, oppilaitos pystyy nykypäivänä vierailemaan maailman luonnon- ja kulttuuriperintökohteissa internetin avulla: monilla maailmankohteilla on hienot kotisivut, joista löytyy kuvia ja tietoa kohteesta ja sen suojelemisesta. Myös Unesco tiedottaa maailmanperinnön ajankohtaisista tapahtumista sivuillaan sekä esimerkiksi WHNEWS-sähköpostilistan kautta. *Google Earth* -karttapalvelun avulla kohdetta pääsee katsomaan lähietäisyydeltä satelliittitekniikan avulla.

Oppijoiden elämään kuuluu nykyään monenlaisia sosiaalisen median väyliä, jotka mahdollistavat ilmaisen ja reaaliaikaisen yhteydenpidon toisella puolella maailmaa olevien ihmisten kanssa. Tuttujen kirjeenvaihtokaverien ja kummiluokkayhteyksien rinnalle on noussut yhteydenpito *Facebookin*, *Twitterin* tai blogisivujen kautta. Koulu voikin hankkia itselleen kummiluokan tai -oppilaita lähellä maailmanperintökohdetta sijaitsevasta koulusta Suomesta tai kaukomailta, mikä mahdollistaa omakohhtaisten kokemusten vaihtamisen esimerkiksi opintovierailuihin liittyen. Yhteydenpitoa sosiaalisen median keinoin voidaan käydä myös maailmanperintökohteiden kanssa.

Unesccon Maailmanperintökeskuksen [www-sivuilta](http://www.unesco.org/whc) löytyy ajankohtaista tietoa:
<www.unesco.org/whc>. Opetushallituksen Ihmisenä maailmassa -sivuilta löytyy lisätietoa muun muassa Unesco-kouluista:
<<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/ihmisenamaailmassa/>>.

LUONNOS TAULUKOSTA

MAAILMANPERINTÖKOHTEN NIMI

LUOKKA-ASTE	OPPIAINE, AIHE JA SISÄLTÖ	INTEGROINTI MUIHIN OPPIAINEISIIN	ARVIOINTI

LOPUKSI

Suomen seitsemän maailmanperintökohdetta – Vanhan Rauman elinvoimainen puutalokeskusta, Sammallahdenmäen pronssikautiset hautakummut, Suomenlinnan merellinen linnoitus, Merenkurkun upeat saaristomaisemat, Struven ketjun maanmittaustaidollinen taidonnäyte, Petäjaveden kirkon hirsirakentamisen mestariteos sekä Verlan idyllinen tehdasmiljö – tarjoavat monipuolisen poikkileikkauksen Suomen luonnosta sekä kulttuurihistoriasta ja muodostavat yhdessä maailman muiden lähestulkoon tuhannen Unesco-kohteen kanssa ihmiskunnan yhteisen, ainutlaatuisen maailmanperinnön. Näiden mittaamattomien arvokkaiden kohteiden suojeleminen on velvollisuutemme, ja tämän vastuun kantamisessa kouluilla on tärkeä rooli.

Maailmanperintökasvatus tarjoaa oppijoille tiedolliset ja taidolliset valmiudet ymmärtää ja arvostaa luonnon- ja kulttuuriperinnön merkitystä sekä tehdä työtä yhteisen perintömme suojelemiseksi aktiivisina kansalaisina. Maailmanperintökasvatuksen käsitys opetuksesta pohtivana ja keskustelevana tapahtumana ei ole opetuksen ja kasvatuksen etenevän suoraviivaisesti yhtä ainoaa totuutta etsien. Sen sijaan siinä pyritään laaja-alaiseen näkökulmien syy- ja seuraussuhteiden tarkasteluun, jonka tavoitteena on tulevaisuuden kannalta kestävien ratkaisujen tekeminen. Maailmanperinnön säilymistä myös tuleville sukupolville tuetaan panostamalla tänään laadukkaaseen ja innostavaan maailmanperintökasvatukseen!

LISÄTIETOA MAAILMANPERINTÖKASVATUKSESTA
SEKÄ SUOMEN MAAILMANPERINTÖKOhteista

Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura ry
<<http://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/>>
<info@kulttuuriperintokasvatus.fi>

Opetushallitus: Ihmisenä maailmassa -oppimateriaali
<<http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/ihmisenamaailmassa/>>

ICOMOS Suomen osasto ry
<<http://www.icomos.fi/sivut/maailmanperintoe.php>>

Vanha Rauma
<<http://www.oldrauma.fi/>>

Sammallahdenmäki (Museovirasto)
<http://www.nba.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen_perinto/muinaisjaannosten_hoito/kohteita/sammallahdenmaki>

Suomenlinna
<<http://www.suomenlinna.fi/>>

Merenkurkku
<<http://www.merenkurkku.fi/koe-maailmanperinto/>>

Struven ketju (Maanmittauslaitos)
<<http://www.maanmittauslaitos.fi/toiminta/organisaatio/historia/struven-ketju>>

Petäjaveden kirkko
<<http://www.petajavesi.fi/kirkko/>>

Verla
<<http://www.verla.fi/>>

KUVAAJALUETTELO

UA = Ulla Antola
VH = Vesa Heinonen
MAH = Marjo Autio-Hiltunen
JK = Jouni Kaipainen
AO = Anja Oksanen
HLS = Hanna-Leena Salminen
PT = Pekka Tätälä

maailmanperintötietoutta ja siihen liittyviä taitoja edistetään maailmanperintökasvatuksen avulla. Tämä julkaisu esittelee maailmanperintökasvatuksen merkitystä, arvoja ja sisältöjä sekä kertoo Suomen maailmanperintökohteista oppimisympäristöinä.

Kuten Petäjäveden vanhan kirkon saarnastuolin enkelit ovat innoittaneet Keltinmäen koulun oppilaita etukannessa oleviin tulkintoihin, innostakoon tämä kirjanen kouluja sisällyttämään maailmanperintökohteet opetukseen lisäämään tietoa ja ymmärrystä yhteisestä perinnöstämme.

